

"לְבַנְיָנָה שֶׁל תּוֹרָה" – חֵלֶק קַע"ט

שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפי מו"ר רה"י
התשובה פותחת לאדם מחסומים

תשובת הכלל

באורות התשובה יש מן החידוש, על אף שביארנו שהרב זצ"ל אומר שהוא לא חידש שום דבר ולכל דבר יש מקור בכתבי האר"י² ז"ל. בספר הנפלא והמיוחד הזה – אורות התשובה – מתייחס הרב אל המהלך הכללי של תשובה ולא רק לתשובת הפרט³. המהלך היותר כולל של התשובה שאותו מבאר הרב זצ"ל, קשור אל אותה עבודה פרטית של כל אחד מאתנו⁴. תשובת העם, תשובת העולם, ותשובת כל המציאות, הם דברים הצריכים לימוד, ביאור ועבודה, וזו היא מחשבת התשובה העמוקה הנמצאת בספר אורות התשובה. כאן חשוב לציין שיסודם של דברים רבים בספר הוא אכן בחכמת האמת, שהיא חכמת הסוד.

אנו נעסוק בס"ד במספר יסודות כפי הזמן העומד לרשותנו.

מהי התשובה?

כמבט ראשוני נדמה שהתשובה היא עול, בפרט בצבוריות הרחבה מצטיירת התשובה כדבר מכביד ומצמצם. אך כאשר מתבוננים בעמקי התשובה ובפרט דרך ספר אורות התשובה, אנו מגלים שהדבר הוא בדיוק הפוך. לאדם המעמיק מתבאר שהתשובה פותחת וחושפת מרחבים גדולים שבלעדי התשובה האדם לא היה נחשף אל המימדים

ספר התשובה – שערי תשובה

בכל השנה ובמיוחד בחודש אלול ראוי וצריך לעסוק בספרי העבודה והתשובה. בעולם הישיבות נהוג לעסוק בספר יסודי שנכתב על ידי אחד מגדולי הראשונים, והוא שערי תשובה לרבינו יונה. מי שרוצה באמת להתקדם בסולם העולה בית ה', כדאי שספר זה יהיה אחד מן הספרים המונחים על שולחנו, ולא רק בימי אלול אלא אף בכל השנה.

אורות התשובה

בשבוע שעבר למדנו בדברי הרב זצ"ל שיש להתאים את עבודת ה' הכללית ואפילו הפרטית אל המציאות של הדור¹, ואל האורות המאירים בו, ועל כן צריך לדבר אל הדור בשפה המתאימה למציאות בה הוא חי. הרב בעצמו חיבר את ספר אורות התשובה בעריכתו של הרצי"ה זצ"ל והוא עצמו היה לומד בספר הזה. העיד הרב נריה זצ"ל ששמע מהרב זצ"ל ש"את אורות התשובה יש ללמוד בלי גבול". ככולל אנחנו לומדים כל השנה את אורות התשובה.

בימי אלול נעסוק בעז"ה בשיחות אלו באורות התשובה.

¹ אגרת של"ב: וע"כ בזמן שהיה רחוק מגאולה היה אפשר לקליפה להתלבש באמונות רעות בפועל כמו ע"ז וכישוף... אבל בזמן הקרוב לגאולה אין כח לקליפה להמציא אמונות רעות, כ"א להקליש ח"ו את אור האמונה בלב החלשים... ע"כ מיד כשמאירין להם בדרך ד', ע"פ דרכי ישר והרגשות טובות הולך האור ומאיר עליהם וסופם לחזור למוטב... כי הרע שבהם איננו כ"א חיצוני ובתוכיות הנשמה הכל טוב וקדוש.

² לשלושה באלול חוברת א' סעיף מ"ו עמוד כ"ג

³ אורות התשובה פרק י"ז פסקה א', פרק י"א פסקה ד', ועוד

פסקאות

⁴ אורות התשובה פרק ד' פסקה ג'

ויש לה יכולות גדולות ועצומות. הרמח"ל מבאר בספרו "דרך ה'"⁷ שהנשמה מאירה את הגוף ומזככת את הגוף, היא מרימה את האדם ועוזרת לו להיות יותר רוחני, להכניס לגוף המצמצם, אלוקות, ובכך לעדן אותו. אנו בדרך כלל לא מרגישים את השפעת הנשמה, את הימצאותו של החלק האלוקי שבנו. יש לשאול אם כן, מה מפריע לנו לחוש בהשפעת הנשמה ובאלוקות שבנו? התשובה היא העוונות. הרב זצ"ל אומר שהאור האלוקי זורח על כל נשמה, אלא שהעוונות מחשיכים ומאפילים את הנשמה, הם יוצרים איזה שהוא מסך שלא מאפשר לאור לחדור.

התשובה מורידה את החסימות

בעקבות פרק ז' סעיף ה', מלמד אותנו הרב זצ"ל מה עושה לנו התשובה, ולמה צריך להתכונן בימים הללו, בפרק ה' סעיף ב':

"נגד כל חלק של כיעור, שמסתלק מנשמת האדם ע"י הסכמתו הפנימית של אור התשובה, מתגלים עולמות מלאים בבהירותם העליונה בקרב נשמתו. כל העברת חטא דומה להסרת דבר החוצץ מעל העין הרואה ואופק ראייה שלם מתגלה, אור מרחבי שמים וארץ וכל אשר בהם".

ננסה להבין את הדברים על ידי כך שנקרב אותם לעולמנו. פעמים רבות קשה לנו להתפלל, אנו מתפללים, אומרים את המילים, אבל קשה לנו להרגיש שאנחנו מדברים עם ה'. אנחנו אומרים שהגיע אלול, אבל קשה לנו להרגיש את זה. אנחנו לומדים תורה אבל הרבה פעמים קשה לנו להרגיש את המתיקות של התורה. אמנם, אנו לומדים כי אנו יודעים שלימוד תורה הוא חשוב

הללו שהיו חסומים לפניו קודם לכן. הרב כותב בפרק ז' סעיף ה': "הנני רואה" הרב ראה בחוש של ראייה רוחנית, ולא רק בשכל כפי שהוא עצמו כותב:

"הנני רואה איך העוונות הם עומדים כמחיצה נגד האור הבהיר האלוקי הזורח ברוב זהרו על כל נשמה והם מחשיכים ומאפילים את הנשמה"

פרוש הדברים הוא שהנשמה שלנו היא גדולה – היא אלוקית, ומבאר נפש החיים⁵ שהנשמה שלנו היא מהררי קודש מעולמות עליונים. מהנשמה הגדולה הזו ישנו רק חלק קטן שנמצא בתוך הגוף שלנו, והוא עיקר האדם. נשמה זו היא אלוקית וא"א לפגום אותה, אנו אומרים כל בקר "אלוקי, נשמה שנתת בי טהורה היא", היא טהורה וא"א לקלקל אותה. הנשמה היא חלק מהאלוקות, חלק מה', 'מאן דנפח מדיליה נפח'⁶, והיא נמצאת בתוך הגוף של כל אחד ואחד מאתנו.

החטאים חוסמים את הנשמה

אם כן יש לשאול במה התשובה קשורה לנשמה? נבהיר זאת על ידי משל: אדם שרוצה לראות למרחקים נעזר במשקפים או משקפת, אבל אם המשקפת מלוכלכת, הוא לא יכול לראות היטב, אם יש לכלוך על המשקפים רואים את הדברים בצורה מטושטשת. הנמשל הוא שהחטאים הם כמו הלכלוך על המשקפת או המשקפים, העוונות הם מחיצה, וכמו שבמשל הלכלוך מגביל את האפשרות לראות, החטאים מגבילים את האופק הבלתי מוגבל של הנשמה. נשמתנו האלוקית רואה מסוף העולם ועד סופו, אלא שהנשמה ירדה לגוף, ובכך היא הצטמצמה, שהרי הגוף מצמצם כעת את יכולת הנשמה. אף לאחר צמצום זה הנשמה נשארה אלוקית

⁵ שער א' פרק ה' בהגהה
⁶ זהר על מגילת אסתר

⁷ חלק א' פרק ג'

ושהוא בונה את האדם⁸ ומי שלומד יודע שזה בונה את האומה ועוד סיבות אפשריות שכולן נכונות. אך אנו רוצים להרגיש את המתיקות של התורה, לחוש יותר את הדברים. אנו רוצים להתפלל ובאמת להרגיש

שאנו מדברים עם ה',

או שנחוש באמת את כאבו של הרב יהודה בן שמחה, שהנשמה שלנו תזעק באמת ולא תגיד רק את המילים. כל הדברים האלה קשים לנו, אם כן מה היא הסבה לדבר הזה?

התשובה היא שאנו חסומים. כותב

הרמח"ל בתחילת ספרו מסילת ישרים⁹

שהנשמה שירדה מהעולמות העליונים ושוכנת בתוך הגוף הנמוך, היא בבחינת בת מלך שנישאה לבן עיר, וכל מה שיש בעולמנו וגופנו אינו מספק את רצונותיה של הנשמה, כמו שבן העיר אינו יכול לספק את מאווייה של בת המלך למרות כל המעדנים והתפנוקים שלו. האור האלוקי הנמצא בתורה הוא אור אין סופי, אבל הוא לא יכול להאיר את עינינו משום שהן חסומות מלראות אותו, וחסומות מלהכניס אותו אל הנשמה שבקרבו שהיא הכלי שיכול להתחבר אל האורות הגדולים הללו.

הרהורי תשובה

במקום אחר באורות התשובה כותב הרב זצ"ל:

"על ידי הרהורי תשובה שומע האדם קול ה' הקורא אליו מתוך התורה ומתוך כל רגשי הלב"¹⁰

מספיק רק הרהור של אדם, מספיק רק שאדם

יחשוב שהוא רוצה

להיות יותר טוב

באותו רגע ע"י

הרהורי תשובה הוא

ישמע את קול ה'

הקורא אליו. "מתוך

כל רגשי הלב", מתוך

עצמו, שהרי בקרבנו

שוכנת נשמה אלוקית,

והיא כ"כ רוצה לתת

את הפרחים שלה,

להאיר את אורה. אך

אנו מכסים אותה

פעמים רבות, ולא

אנו אומרים שהגיע אלול, אבל

קשה לנו להרגיש את זה. אנחנו

לומדים תורה אבל פעמים רבות

קשה לנו להרגיש את המתיקות של

התורה. הסבה היא שאנחנו

חסומים. "ע"י הרהורי תשובה

שומע האדם קול ה' הקורא אליו

מתוך התורה ומתוך כל רגשי

הלב", והמחסומים נפתחים.

נותנים לה את האפשרות להאיר. יודעים אנו

שריבוננו של עולם ברא עולם כדי להתגלות

בו, ולימדנו הרמח"ל את הדרך, וכתב: "יסוד

החסידות ושורש העבודה התמימה הוא

שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו

בעולמו ולמה הוא צריך שישים מבטו

ומגמתו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו".

על כן חודש אלול הוא הזמן לחשוב באמת,

וכפי שאמר אתמול הרב הדרי שליט"א,

שישיבה היא מקום שיושבים בו, מקום של

ישוב הדעת.

להתענג על ה'

כדאי שניתן את הדעת, על השאלה הגדולה

שהיא שאלת חיים, מדוע נבראנו, ומה

תפקידנו בעולם? כשהאדם עמל ובודק

וחוקר, הוא ימצא את התשובה. אמנם

המסילת ישרים אומר⁹ שאפשר גם מסברא,

אבל לפני הסברא הוא מביא לימוד, שהאדם

לא נברא אלא להתענג על ה', מה כוונת

⁸ אורות התורה פרק ב'

⁹ מסילת ישרים פרק א'

¹⁰ אורות התשובה פרק ז' פסקה ג'

ע"י בקשה לפתוח את הלב, ע"י רצון טוב להטיב את מעשינו, התקדמנו. לא הפכנו למושלמים ברגע אחד, אבל התקדמנו. התקדמנו עוד צעד, משהו בנשמה שלנו האיר, איזה שהוא מסך ירד ועכשיו רואים יותר טוב, קצת ירד ויורד עוד קצת ועוד קצת, מתקדמים בסולם העולה בית ה' בעונג. להרגיש איזה שהוא מושג של עונג על ה', עדינות נפש הנקנית בכל אחד שלומד תורה. אנו רואים את זה בחוש, נפתחים לנו שערי תפילה, שערי תורה שערי קדושה ושערי שמחה.

אני חושב שבנקודות העמוקות הללו לא עוסקים ספרי התשובה הרגילים. הרב זצ"ל באורות התשובה האיר ומאיר לנו את התהליכים הנפשיים העמוקים הללו של התשובה, בשפה של דורנו ובאורות השייכים לדורנו. וכל זה בכדי שנבין את התהליכים האלה ובכדי שנוכל להתחבר אל האמת שלנו בצורה עמוקה יותר.

הדברים? פירוש הדבר שהיעד הוא דבקות בה'. דבר זה שלמדנו עכשיו אינו ברור כלל ועיקר, שהרי איך אפשר שהסופי ידבק באין סופי, איך אני יכול להדבק בקב"ה ש"אש אוכלה הוא"¹¹? התשובה היא שיש בנו נשמה גדולה ואלוקית, וע"י כך שאנו מעירים ומאירים אותה, היא מאירה את חיינו, היא מאירה את עצמיותנו. כי הרי מה היא העצמיות שלנו? העצמיות האמתית שלנו היא הנשמה, אותה נקודה אלוקית הנמצאת בכל אחד ואחד מאתנו, וכאשר אנו מצליחים לצמצם את המחסומים, אז באמת אנו מתחברים לעצמיותנו הטהורה.

התשובה – קול ה' שבתוכנו

בשעה שאדם הצליח להתחבר לעצמיותו הטהורה, הוא שומע את קול ה' מתוך רגשי לבו, ומתוך המציאות. היוצא מדברינו שלעשות תשובה פירושו להתחבר למקור העצמי הטהור שלנו. לעשות תשובה פירוש הדבר להוריד את המסכים, להצליח להקשיב לקול ה' הנמצא בתוכנו ולהיפתח אל המרחבים שלו. לעשות תשובה זה להקשיב לקול ה' הקורא לנו בתוך הסוגיה שאנו לומדים, קורא לנו בתוך התפילה, הוא קורא לנו מתוך העולם היפה כפי שהרב זצ"ל באר שם בסעיף. כל העולם כולו כ"כ נפלא, ומשם ה' קורא לנו, והתשובה היא סילוק המסכים בכדי שנוכל לשמוע את הקול שלו.

התשובה – תהליך

ננסה נתרגם את הדברים. באמת א"א להרגיש שינוי ברגע אחד. כל אחד ברגע זה ואני מקווה שגם אני, באמת רוצה להיות טוב יותר, להיות יותר דבוק בה', והרי א"א לעשות שינוי ברגע. לכן אנו לומדים עכשיו בדברי הרב זצ"ל שככל שאנו מתעוררים יותר לבקש את העצמיות שלנו, ע"י תפילה,

¹¹ דברים פרק ד' פסוק כ"ד ודברים פרק ט' פסוק ג'

